Streiftog i barnekonvensjonen

Geir Kjell Andersland
Fylkesnemndsleder(barnerettsjurist),
medlem av Særdomstolsutvalget
Fylkestingsrepresentant i Hordaland (V)

Kort historikk m.m.

Fra erklæringer og intensjoner til forpliktende global konvensjon.

1924- 1948- 1959 – 1989.

20.11.1989 Barnekonvensjonen (Convention on the Rights of the Child (CRC) vedtatt i FN s generalforsamling. (Polens initiativ i 1978)

En barnerettslig revolusjon : Barnet eget rettssubjekt (Følger opp De Castbergske barnelover fra 1915)

Grunnleggende om barnekonvensjonen

- Barns ukrenkelige menneskeverd
- Tiltrådt av alle vedens stater med unntak av USA
- I Norge inkorporert i menneskerettsloven 2003 (går foran annen lovgivning med unntak av Grunnloven)
- Grunnloven § 104 (mai 2014) tar opp i seg de viktigste bestemmelser i barnekonvensjonen

Konvensjonens hovedinnhold:

- De tre p-er: Protection, provision, participation
  (beskyttelse, ytelse, deltakelse)
- De 4 grunnprinsipper- slår inn i alle de andre artikler:

Ikke-diskriminering(art.2), barnets beste (art.3), liv og utvikling (art.6), deltakelse og medvirkning (art.12).

- Statenes ansvar for gjennomføring
- FNs barnekomite: Høringer, Generelle kommentarer, diskusjonsdager

Grunnloven § 104

- Foruten det viktigste fra barnekonvensjonen, lovfestes også barnets krav på respekt for sitt menneskeverd (er ikke uttalt eksplisitt i barnekonvensjonen) og rett til vern om sin integritet
- Utgangspunkt: Symbolsk og politisk vekt, men ingen endret rettstilstand
- Likevel: selvstendig rettslig betydning etter «Maria dommen» (Høyesterett 29.01.15),jf. også Elisabeth Gording Stangs artikkel i «De Castbergske barnelover», Cappelen Damm Akademisk 2015

Maria-dommen

Kenyansk mor vedtatt utvist av UNE

(brudd på utlendingsloven § 66 – uriktige identitetsopplysninger, samt ulovlig opphold i landet) Datter på 5 år, norsk statsborger, enten med til Kenya eller overtas av barnevernet i Norge.

Tingretten og lagmannsretten opprettholdt utvisningen

HR satte vedtaket til side som ugyldig : saksbehandlingsfeil og i strid med BK art 3, jf. Grl. § 104.

Maria- dommen forts.

Dommens betydning:

Barnet måtte gis partsrettigheter

- Hensynet til barnets beste trumfer de innvandringsregulerende hensyn i motsetning til de to 2012- plenumsdommene
- Hensynet til barnets beste skal *danne utgangspunktet, løftes spesielt frem og stå i forgrunnen* versus *veie tungt*
- HR bruker aktivt Grl. § 104 som forsterkende fortolkning i favør av det konkrete barnets beste.

Maria- dommen forts.

HR viser til Barnekomiteens Generelle kommentar (nr.14) om forståelsen av barnekonvensjonen artikkel 3 om hensynet til barnets beste.

- HR har tidligere *ikke* lagt særlig på generelle kommentarer fra Barnekomiteen.
- Dette betyr et rettskildemessig fremskritt for de generelle kommentarer fra Barnekomiteen

Etterlevelse av BK

- 1. Seksuelle overgrep mot barn og unge
  Omhandles av BL art. 19,34, Grl. § 104.
- Kritikk fra barnekomiteen:
  Manglende innsikt og kunnskap hos fagpersoner i feltet
  Inga Marte Thorkildsens bok « Du ser det ikke før du tror det « med etterfølgende debatt
- Hva må gjøres:
  Inn i rammeplanene for barnehage- og grunnskolelærerutdanningen
- Kommunale handlingsplaner for å forebygge og avdekke vold og seksuelle overgrep.

  « Flere helsesøstre – færre overgripere»
- Regjeringens handlingsplan

Etterlevelse av barnekonvensjonen

2. Mobbing/ et trygt læringsmiljø

Problemets omfang: elevundersøkelsen 2014:
4 % av elevene mobbet to til tre ganger i måneden
eller mer
Brudd på oppl. § 9a-3, Grl. § 104, Barnekonvensjonen artikkel 29
Mobbedommen HR , Rt. 2012. s. 146
Å overse mobbing er brudd på barnekonvensjonen og opplæringsloven

Hva må gjøres?
Djupedal utvalget (NOU 2015: 2 Virkemidler for et trygt
psykososialt skolemiljø) : Bedre rettssikkerhet for elevene - tydeligere ansvar hos skolen- bedre skolekultur(tilnærmet null toleranse for mobbing)- mer involvering av foreldre og elever
Større kunnskap hos lærerne om mobbing og om barns rettigheter.
Stor artikkelserie i Aftenposten vinteren 2016

Hva med fylkesmannens ansvar som klage- og tilsynsinstans? Barneombudet som klageinstans?

Etterlevelse av barnekonvensjonen

3. Vold mot barn og unge

BK artikkel 19, 37, Grl. §104
Barnekomiteen: Finnes ikke lovlig vold mot barn
105 land – intet totalforbud mot vold
70 land – tillater fysisk avstraffelse i skolen
Christoffer saken (Alle «så» det, ingen gjorde noe).

Utfordringer:
Kulturrelativisme versus kulturimperialisme, eller kultursensivitet?
Sunil Lona (indisk psykolog) skiller mellom kontrollert vold og ukontrollert vold
(Intervju i Tidsskriftet Norges Barnevern)
Psykolog Judith van der Weele om oppdragervold
Barns universelle rettigheter versus «tradisjonelle» familieverdier ?

Etterlevelse av barnekonvensjonen

4. Barnefattigdom

Antall barn i lavinntektsfamilier øker

Kritikk fra barnekomiteen med henvisning til geografiske forskjeller (vs. Kommunalt selvstyre)

Brudd på Grunnloven § 104 og BK art 26,27 ?

Økt barnetrygd, gratis kjernetid i barnehage/gratis skolefritidsordning/ nasjonale minstestandarder for sosialhjelp m.m. , Navs rolle

Etterlevelse av barnekonvensjonen:

5. Utsatte/sårbare barn

Fra barnekomiteens anbefalinger

- Rett til hjelp fra barnevernet
- Gode/differensierte omsorgstilbud-sikre barnets integritet (art 3,9, 16,25)
- Enslige asylsøkere mellom 15-18 år (art 2,22,24,28)
- Begrensede oppholdstillatelser (art 3, Grl. §104)
- Barn i fengsel (art 37)
- Tilgang på helsetjeneste, jf nylig undersøkelse fra fylkesmannen i Hordaland om skolehelsesøstre (art 24)

  « Helsesøstre har ikke tid til å hjelpe barn og ungdom»

Etterlevelse av barnekonvensjonen

6. Utfordringer for fylkesmenn/kommuner

BK artikkel 42: Spredning av BKs forpliktelser

- Fylkesmannens veiledningsoppgave overfor kommunen. Systematisk opplæringsprogram
- Forvaltningsrevisjoner i kommunene vedr. etterlevelse, jf Bergen kommune
- Fylkesmannen som klageinstans

Om barnekonvensjonens klageordning

Status:
Se også : Advokat Frode Elgesems utredning juni 2013 og Ingrid Egeland Thorsnes masteroppgave høsten 2013 , samt art. i FAB 3/2014

Individklageordningen til BK vedtatt i FN høsten 2011 . Trådte i kraft 14.april 2014

Status forts.

Norge har ikke ratifisert klageordningen.

En samlet opposisjon ba i 2012 den rødgrønne regjeringen om å følge opp saken (ratifisere)

Utredning fra advokat Elgesem juni 2013

Etter at H og Frp kom i regjeringen har imidlertid treneringen fortsatt

Venstre foreslo 9.april 2014 snarlig tiltredelse.

Stortinget vedtok at regjeringen skal legge frem sak om individklageretten først i løpet av 2015, nå utsatt til våren 2016

Norge mister troverdigheten

Manglende norsk ratifisering skader vår troverdighet som pådriver for barns grunnleggende rettigheter, jf vår ærerike historie som vergerådsloven av 1896(verdens første barnevernlov) og De Castbergske barnelovene fra 1915.

Norge burde ha ivaretatt arven etter Castberg nettopp ved å undertegne i det året vi markerte barnelovenes 100 år.

Aktuelle klagesaker

- Asylbarnas rettigheter, herunder midlertidig oppholdstillatelse(diskriminerende m.m.)
- Minoritetsbarns rettigheter
- Funksjonshemmedes barns rettigheter
- Barns rett til helsehjelp, særlig for psykiske lidelser
- Barn i fengsel (om de ikke atskilles fra voksne fanger)
- Mobbesaker. Manglende oppfølging fra skolene
- Ulikheter i kommunale sosial- og helsetjenester.

Gjenganger i kritikken fra barnekomiteen- konflikt med det kommunale selvstyre

Barns oppvekstmiljø

- Betydningen av en god barndom: Fra Hitler til Anders Breivik
- BK art. 31 : Barns rett til lek, fritid og kulturelle sysler - Generell kommentar nr.17
- Retten til lek og kultur utfyller retten til utdanning – bidrar til å forme barnets karakter.
- Retten til fritid svært aktuelt i mange land som praktiserer barnearbeid

Avslutning

- Barnekonvensjonen forplikter !
- Grunnloven § 104 og Maria dommen har synliggjort dens rettslige (og politiske?) sprengkraft.
- Barns liv skjer i kommuner og det er som regel kommunale myndigheter som må oppfylle barnekonvensjonens forpliktelser.
- Fylkesmannens nøkkelrolle: Kompetent og (pro)aktiv veileder